

סוכה יא

ת"ב תשפ"א

זה אלי ואנוהו אלהי אבי וארממנה

תרגום אונקלוס - ואבני ליה מקדשא אלהא דאבהתי ואפלא קדמוהי

משה שווערד

1. תוספות מסכת סוכה דף י עמוד ב

מוציא ראשו חוץ לכילה וקורא ק"ש - לא חייש שמואל ללבו רואה את הערוה [כת"ק בברכות כד: כה:].

2. חידושי הריטב"א מסכת סוכה דף י עמוד ב

והנכון דהאי לישנא בתרא לא פליג אלישנא קמא כלל והיינו דלא אמרינן בגמרא איכא דאמרי ואמרינן לישנא אחרינא אמרי לה, ולעולם ישנין תחת הכילה עד דאיכא תרתי לגריעותא גג וגבוה עשרה דבלאו הכי לא חשיבי אהל כלל, ונקליטין דקביעי טפי מינה סלקי חד דרגא דמפסלי בגובה עשרה אף על גב דלית להו גג אבל בלא גובה עשרה אף על פי שיש לה גג לא הוה קביעותא, וקינופות דקביעי טפי סלקי דרגא אחריתי דפסל בחדא מינייהו או בגג לחוד או בגובה עשרה לחוד, והכי רהטא שמעתא דוק ותשכת.

3. דף על הדף סוכה דף יא עמוד א

בגמ': ובית נמי וכו', דלא גרע מקינופות ל"א אמרי לה וכו'. לפי הנראה מסוגית הגמ' יוצא לנו כדלהלן, דלפי הלישנא קמא, כל שקביעי כקינופות אסור לישן אפי' בפחות מעשרה, וכל שלא קביעי וכגון כילה מותר לישן בפחות מעשרה ואסור בעשרה. ובנקליטין אף על פי שאין גג אם יהיו גבוהין עשרה אסור לישן בה. ולפי הלישנא אחרינא יוצא לכאורה דיש ג' דרגות בדין קביעות.

- א. כילת חתנים, דינה הוא דכיון שאינו קבוע כלל שרי לישן אפי' בגובה עשרה כיון שאין לה גג.
- ב. נקליטין שקביעי קצת, פחות מעשרה מותר בגובה עשרה אסור.
- ג. קינופות שקביעי טובא, אפי' פחות מעשרה אסור.

ועפ"י פשוט דברי הגמ' נראה ברור, דבקינופות אסור אף על פי שאין גג גם בפחות מעשרה. אכן בר"ן כאן כתב וז"ל: "קינופות דקביעי ויש להם גג אפי' אין גבוהין י' אין ישנים תחתיהם" עכ"ל. ומבואר שדוקא משום שיש להם גג וצ"ע. וראה גם במשנ"ב (ס"א תרכ"ז ס"ק ז') שהביא ג"כ כהר"ן דקינופות אסורים דוקא כשיש להם גג וזה צ"ע.

4. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת סוכה דף יא עמוד א

הא דהולך ללמוד תורה חשיב עוסק במצוה

דתנן א"ר יהודה נוהגין היינו לישן תחת המטה וכו'. האור שמח (פ"א מהל' ת"ת ה"ב) הקשה על הא דפירש"י לקמן (כ"ה ע"א ד"ה שלוחי מצוה) הולכי בדרך מצוה כגון ללמוד תורה ופטורין מן הסוכה מטעם עוסק במצוה פטור מן המצוה, וקשה הא קי"ל דעוסק בתורה ויש בידו מצוה לקיימה מפסיק תלמודו ועוסק במצוה, וא"כ כאן למה נכלל בהאי פטורא דעוסק במצוה בהולך ללמוד תורה, ותירץ דודאי ללמוד תורה ויש בידו מצוה חייב בהתעסקות במצוה, אבל כאן איירי בהולך ללמוד אצל רבו דהיינו לשמש ת"ת ובשמוש ודאי דהוה כשאר מצוות שאינו נדחה מפני מצוה אחרת, (וכך הביא מתוס' כתובות י"ז) עכת"ד, והנה הירושלמי (פ"ב ה"א) הקשה על הא דר"י שאמר נוהגין היינו לישן תחת המטה איך עביד הכי וכי לא ס"ל לר"י הא דקיום מצוה עדיף על ת"ת עד שמסיק דס"ל לר"י דלא אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע וא"כ חזינא מפורש מהירושלמי דאפילו הולך אצל רבו ללמוד (כר"י דהכא) והיינו שימוש ת"ת ואפ"ה חייב לקיים מצוה אחרת וצ"ב. (ועי' לקמן כ"ה ע"א).

5. רשימות שיעורים (רי"ד סולובייצ'יק) מסכת סוכה דף יא עמוד א

במשנה - הדלה עליה את הגפן פסולה. [1] ופי' רש"י וז"ל: פסולה שאין מסכנין במחובר דאמר מר באספך מגרנד ומיקבך בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר, עכ"ל. [2] אולם הריטב"א (יא ב) נטה מפרש"י ומפרש וז"ל: ונ"ל דפסול מחובר היינו משום תעשה ולא מן העשוי דאלו מחובר כו' לא נעשה בו מעשה כלל מתחילתו לשום ענין כו' שהוא מן העשוי מעצמו שלא נעשה בו מעשה כלל בתלוש עכ"ל. מסתבר שרש"י וריטב"א חלוקים ביסוד פסול המחובר לסכך. לפי הריטב"א אין המחובר חפצא של סכך כלל. ואילו רש"י סובר שמחובר אכן

נחשב לחפצא של סכך אלא שהוא פסול מגזה"כ. (ועיין בשעורים לעיל (ט ב) שם הסביר מרן שליט"א את שיטת בעה"מ ע"פ יסודו של הריטב"א כאן א)

6. רשימות שיעורים (רי"ד סולובייצ'יק) מסכת סוכה דף יא עמוד א

שם. בגמ' - שקצצן כשרה. לפי הריטב"א - ע"י קציצת המחובר בא החפצא של סכך לעולם, ואליבא דרש"י קציצת המחובר מביאה לחלות דין הכשר סכך והפקעת פסול. הסוגיא משוה שני ענינים לקציצת המחובר: פסיקת ציצית ולקיטת ענבי הדס. לכאורה, לפני פסיקת הציצית לא היה בכלל חפצא של ציצית בבגד, והפסיקה היא שחדשה את החפצא של ציצית. ובכן דומה פסיקה זו לקציצת המחובר ע"פ שיטת הריטב"א. מאידך, ההדס שענביו מרובים פסול מדין הדר. החפצא של מין ההדס קיים אלא שההדס פסול; לקיטת הענבים מכשירה את ההדס ומפקיעה את פסולו. לקיטת ענבי ההדס דומה לקציצת המחובר ע"פ שיטת רש"י. היה אפשר להניח שענביו מרובים מעליו מופקע עצם החפצא של מין ההדס ודומה לסכך מחובר לריטב"א. אבל מסוגיא לקמן (לג) בה רצה רב חסדא להכשיר ענביו מרובים מעליו בשנים ובשלשה מקומות של ההדס ורבא פסלו מדין מנומר נראה שהפסול בענבים מרובים הוא מדין הדר ולא מפני הפקעת עצם החפצא ומין ההדס, עיין שם. ונ"מ בכך יש בנוגע ליו"ט שני שלפי הרמב"ם פסולי ההדר כשרים והפקעת המין פסולה, ועיין בשעורים על פרק גולב הגזול.

ויוצא ממשמעות הסוגיא שבין קציצה היוצרת את החפצא של המצוה ובין קציצה המכשרת את החפצא של המצוה מפסולה נחשבות לעשיות אם סוברים קציצתן היא עשייתן. ואף שמסברה ניתן להבחין ביניהן, אך אין הבחנה זו משתמעת מהסוגיא שלפנינו.

7. גליוני מנחת חן

שם ואם הי' סיבוך הרבה מהן. הקשה המאירי (ט: וב"ח סוסי תרכ"ו) בשם מרדכי ואגודה, איך מותר לבטל את הפסול לכתח'י, הא אין מבטלין איסור לכתחילה, ותירץ הב"ח דכיון דהביטול הוא קודם החג, ועדיין לא חל מצות סוכה מותר.

ועוד דדין ביטול איסור לכתח'י רק מדרבנן, וה"מ כשעושה להנאתו כגון לאכול או להחם, אבל מצות לאו ליהנות ניתנו, ושרי. ועי' שערי יושר (שער ג' פרק י"ט), ובשדי חמד כללים מערכת א' (אות א', ב', ר').

✓ ובמג"א (תרכ"ו, ג') וערוך השולחן כתבו, דלדברי הר"ן לעיל (ט: ד"ה וגרסינן, א"ש, דס"ל שאינו דומה ביטול זה לשאר הביטולים, ואין כאן ביטול ברוב אלא מיעוט חשיבותו של הפסול שלא יהא בכוחו לבטל חשיבותו של הכשר.

8. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן מט

בענין התנועה החדשה של נשים השאננות והחשובות בע"ה. י"ח אלול תשל"ו. מע"כ ידידי הרה"ג מוהר"י קעלעמער שליט"א רב בבאסטאן בקהלה חשובה.

הנה בדבר הנשים השאננות והחשובות אשר בעניני הנהגות המדינות בעולם הן גם כן מהלוחמות יחד עם התנועה כזו עם הנשים הלוחמות בזה מכל העמים שבעולם, אבל נשים אלו שהן שומרות תורה רוצות להכניס מלחמתן גם במה שנוגע לכמה דיני התורה ויש מהן אשר מתפללות בטלית וכדומה בעוד דברים, ורוצה שאביע בזה דעתי בעצם הדבר ואיך שיתנהג כתר"ה.

והנה ראשית צריך לדעת כי מעיקרי האמונה הטהורה שלנו שכל התורה בין שבכתב בין שבעל פה ניתנה מהקב"ה בעצמו בהר סיני ע"י משה רבנו ע"ה ואי אפשר לשנות אפילו קוץ אחד לא להקל ולא להחמיר. אך נצטוינו שכשיש צורך לסיג ולגדר היה חיוב על הסנהדרין וחכמי התורה לתקן איזה תקנות לאסור איזה

דברים וכן לחייב איזה דברים אך בהודעה מרבנן שהוא לתקנה ולסיג, ומזמן שנתפזרנו בכל הארצות לית לנו כח זה אלא שיש לחכמים לתקן כל מקום ומקום איזה תקנה רק למקומם ורק לזמן קצר. **וממילא זה שהתורה פטרה ממ"ע = ממצות עשה = שהזמן גרמה הוא מן התורה וגם רבנן לא חייבו כי לא ראו בזה שום צורך לחייבן ואדרבה משמע שהצורך הוא לפוטרן דוקא מהטעמים שפטרתי תורה, ולבד טעמי התורה שלא ידוע לסתם אינשי אף לא לת"ח גדולים ואנו מחוייבין להאמין שאיכא טעמים גדולים לקב"ה נותן התורה איכא גם טעמים גלויים לכל, כי סתם נשים בעולם אינם עשירות ועליהן מוטל גידול הילדים והילדות שהיא מלאכה היותר חשובה להשי"ת ולהתורה, וכן ברא השי"ת בטבע כל מין ומין דמבע"ח = דמבעלי חיים = שהנקבות יגדלו את הולדות ואף את מין האדם לא הוציא מן הכלל בזה שגם טבע הנשים מסוגל יותר לגידול הילדים שמצד זה הקל עליהן שלא לחייבן בלמוד התורה, ובמ"ע שהזמ"ג = ובמצות עשה שהזמן גרמה =, שלכן אף אם ישתנה סדור החיים בעולם גם לכל הנשים ולעשירות בכל הזמנים ואף כשאפשר למסור הגידול לאיזה אינשי ונשי כבמדינתנו לא נשתנה דין התורה ואף לא דין דרבנן, ולא תועיל שום מלחמה כי אין שום כח לשנות אפילו בהסכם כל העולם כולו שום דבר, והנשים שמתעקשות ורוצות ללחום**

ולשנות הן בחשיבות כופרות בתורה, עיין ברמב"ם פ"ג מתשובה ה"ח דשלשה הן הנקראין כופרין בתורה האומר אף על תיבה אחת שמשה אמרו מפי עצמו, והכופר בפירושה שהוא תורה שבעל פה, והאומר שהוחלף דבר אחד כל אחד משלשה אלו כופר בתורה ודינם שאין להם חלק לעוה"ב, ואף שלשון הרמב"ם הוא האומר שהבורא החליף מצוה זו, פשוט שהוא לרבותא דאף דאומר שהבורא החליף מצוה זו וכ"ש כשאומר שהרשות ביד האינשי להחליף, שג"כ הרי אומר בזה שאין התורה נצחית וכל הטעם הוא שהרי מכחיש כמה כתובים המורים שהתורה נצחית כדכתב הכ"מ.

איברא דאיכא רשות לכל אשה לקיים אף המצות שלא חייבתן תורה ויש להם מצוה ושכר על קיום מצות אלו וגם לשיטת התוס' רשאות גם לברך על המצות וכמנהגנו שמקיימות מצות שופר ולולב וגם מברכות שא"כ גם על ציצית שייך לאשה שתצוה ללבוש בגד שיהיה בצורה אחרת מבגדי אנשים אבל יהיה בד' כנפות ולהטיל בו ציצית ולקיים מצוה זו. ורק להניח תפילין כתבו התוס' עירובין דף צ"ו ע"א ד"ה מיכל דצריך למחות בידן משום דתפילין צריך זריזות מרובה בגוף נקי ובהיסח הדעת שמטעם זו אף אנשים שמחוייבין בתפילין נמנעין מלהניחם כל היום אלא רק זמן המועט דתפלה בשחרית, וכן איפסק ברמ"א או"ח סימן ל"ח סעי' ג', ובתרגום יונתן על קרא דלא יהיה כלי גבר על אשה איתא לא יהי גולין דציצית ותפילין דהינון תיקוני גבר על איתא לא סבירא להו לתוס' זה, ופשוט שהתוס' סברי שאינו מתרגום יונתן. אבל פשוט שהוא רק בחשקה נפשה לקיים מצות אף כשלא נצטוותה, אבל מכיון שאינו לכוונה זו אלא מצד תורעמותה על השי"ת ועל תורתו אין זה מעשה מצוה כלל אלא אדרבה מעשה איסור שהאיסור דכפירה שחושבת דשייך שיהיה איזה חלוף בדיני התורה היא עושיית גם במעשה שחמיר.

ושנית צריך לדעת כי אין זה בשביל שנשים פחותות במדרגת הקדושה מאנשים דלענין הקדושה שוות לאנשים לענין שייכות החיוב במצות שרק מצד הקדושה דאיכא בישראל הוא ציוי המצות וגם לנשים נאמרו כל הקראי דקדושה בין תחלת תנאי קבלת התורה והייתם לי סגולה ואתם תהיו לי גוי קדוש שנאמר לבית יעקב אלו הנשים ותגיד לבני ישראל אלו האנשים, ובין ואנשי קדש תהיון לי שבמשפטים והייתם קדשים דשמיני וקדשים תהיו והייתם קדשים שבפ' קדשים וכי עם קדוש אתה לה' שבפ' ראה ובכל מקום שנמצא ענין קדושה דישאל נאמר גם לנשים, ולכן גם הנשים מברכות בלשון אשר קדשנו במצותיו כמו האנשים אף על המצות שלא חייבתן תורה, ורק שהוא קולא מאיזה טעמי השי"ת שרצה להקל לנשים כדלעיל ולא מצד גריעותא ח"ו, ובהחייובים בין איש לאשתו איתא חיוב הכבוד על האישה לאשתו ועל האשה לבעלה בלא שום חלוקה, והרבה מהנשים שהיו נביאות ויש להן כל דיני נביא שבאנשים, ובהרבה דברים נשתבחו בין בקראי בין בדברי חז"ל עוד יותר מלאנשים, וליכא שום זלזול בכבודן ובכל דבר בזה שנפטר מלמוד התורה וממצות שהזמ"ג וליכא כלל שום סבה להתרעם כלל, וזה יש לכתר"ה להסביר בכל פעם ופעם ולהיות תקיף וחזק בדעתו שהוא כדיני התורה למחות באלו הנשי שאחר כל זה יעמדו בדעתן האולת והעקושה שלא לשנות שום דבר ממנהגי ישראל הקדושים. ובהו אנמור בברכה לשלום אמת וכוה"ט לכתר"ה ולכל אשר אתו ולכל הקהל הקדוש האנשים והנשים והטף. ידידו מוקירו, משה פיינשטיין.

9. תוספות מסכת סוכה דף יא עמוד א

דרב עמרם חסידא רמא תכלתא לפרזומא דאינשי ביתיה - וכן רב יהודה פרק התכלת (מנחות דף מג.) דקסברי לילה זמן ציצית ולא מצות עשה שהזמן גרמא הוא ונשים חייבות כרבנן דפרק התכלת (שם) דאמרי הכל חייבין בציצית נשים ועבדים ור"ש פוטר בנשים וכוותיה קי"ל ...

10. תוספות מסכת סוכה דף יא עמוד ב

דברי ר"ש בן יהוצדק - תנא היה ואפשר שזה הוא הנזכר בכמה מקומות בש"ס א"ר יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק ואין זה הוא דפרק זה בורר (סנהדרין דף כו.) דקרנהו ריש לקיש רועי בקר ואמר להו ר' יוחנן אי קרינכו רועי צאן מאי עבידנא לכו דלא הוה מהדר ליה הכי אלא מוחה היה על כבוד רבו.

11. חידושי הריטב"א מסכת סוכה דף יא עמוד ב

היכי דמי אילימא בשלא קצצן מאי איריא משום תעשה ולא מן העשוי תיפוק לי דמחוברין נינהו. **לפום האי לישנא משמע דפסולא דאיכא במחובר לאו משום תעשה ולא מן העשוי הוא, ותמיהא מילתא אם כן מהיכא נפיק פסוליה ומאי טעמא דהא גידולו מן הארץ ואינו מקבל טומאה.** ואף על גב דאיכא למימר דדומיא דפסולת גורן ויקב בעינן שהוא תלוש, מ"מ מאי טעמא פסליה רחמנא למחובר טפי מתלוש דכתיב, **ונראה לומר דפסול מחובר היינו משום תעשה ולא מן העשוי** דאלו מחובר דנפיק מגורן ויקב לא נעשה בו מעשה כלל מתחלתו לשום ענין, אבל תלוש שנעשה בו מעשה אדם לשם דירה וכיוצא בו הוה ס"ד דכשר כל היכא דהוי דומיא דגורן ויקב שגדולו מן הארץ ואינו מקבל טומאה, ואתא קרא ואסריה, והיינו דפרכינן הכא מאי איריא משום תעשה ולא מן העשוי תיפוק לי משום מחובר דפסול טפי שהוא מן העשוי מעצמו שלא נעשה בו מעשה כלל כתלוש.

12. ספר גנת אגוז [ע' נא-נב] מאת הגרצ"ש

דמכאן הי' אומר הר"ת דאין אשה אוגדת לולב ועושה ציצית כיון דלא מיפקדה. ותמהו עליו התוס' דארבא, הרי דחזינן מסוגיין דאין דין זה ידוע לנו מכח הסברא, אלא רק מכח גזה"כ דוקשרתם וכתבתם, ואילו בציצית ובלולב דליכא גזה"כ שכזו, לא הי' צ"ל בכלל דין שכזה. וכן הקשו מסוכת גנב"ך שכשרה, הרי דאין דין שכזה בכהת"כ דבעינן לעשיית איזה חפצא של מצוה שיהא העושה ישנו-בתורת אותה המצוה. וכישוב דעת הר"ת כתב הגאון בעל המשכנ"י בספרו קהלת יעקב לסוכה (ח:) נוכן הוא בשו"ת כתב סופר תאו"ח (סי' א') דשאני סוכה, הואיל וקיי"ל כב"ה דלא מצרכי שתהא עשיית הסוכה לשמה, ממילא אין שמה צורך לישנו-בתורת¹ אך בעשיית ציצית ואגידת הלולב, דאית לי' לר"ת דבעינן בהו עשייה לשמה, בזה אית לן למימר מכח הסברא, שכל מי שאינו בתורת אותה המצוה, אינו יכול ליצור בה הכשר הלשמה. והיינו נמי טעמא

וגם הי' נראה לומר עפ"י פשוטו, דמה שכתב הר"ת שאין אשה אוגדת את הלולב, דהיינו דוקא אליבא דר"י המצריך אגד לעיכובא, וס"ל דילפינן לולב מסוכה [ע"י גמ' סוכה (יא:)] לפסול בו תולמ"ה, דדין אגד לדידיה אינו בכדי ליצור צירוף בין המינים, אלא בכדי לשווייה לחלות שם של עשייה על ד' המינים [ע"י מש"כ בזה בספר ארץ הצבי (עמ' פ')], וממילא הוה"נ דשייך להצריך שתהי' עשיית המינים לשמה, ואשה שאינה בתורת מצות ד' מינים, א"י ליצור לשמה. אבל לחכמים דר"י, אף דאית להו דלכתחילה מצוה לאגוד, אין הכונה בזה דבעינן למעשה אגידה, אלא דבעינן רק שיהא אגוד, יהיה איך שיהי', נודומיא דשטרי ממון, דלא בעינן בהו מעשה כתיבה; אלא רק שיהא נמצא שמה כתב, ואפילו כתבו הקוף, וכנ"ל. וממילא פשיטא דא"א לפסול (אפילו לכתחילה) באגוד מי שאינו בתורת.

13. חידושי הריטב"א מסכת סוכה דף יא עמוד ב

ואי רבנן מאי מצוה. פי' דליכא למימר דמצוה לאוגדו לכתחילה מן התורה אלא דייעבד אם לא אגדו כשר, דהא כל בדאורייתא לא שאני לה בין לכתחילה בין בדיעבד. ופרקינן דהיינו מצוה מדרבנן משום שנאמר זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות.

14. שערים מצויינים בהלכה

(מא: ד"ה אין פוטר בה) שכתבו, שמא מדרבנן משום זה א' ואנוהו. וכ"כ הבי"י (או"ח סי' תרנו) דהידור מצוה דרבנן. אבל השאגת אריה (סי' ג) מבאר שהוא מדאורייתא, דהרי איתא בגמ' שבת (קלג:): דמחללין שבת אפילו על ציצין שאין מעכבין משום "זה א' ואנוהו". ועי' בכפות תמרים לקמן (כט:): במש"כ רש"י דלולב היבש פסול מטעם "זה א' ואנוהו", ומשמע שגם בדיעבד, שכתב דמקור דין זה מדאורייתא. וכן בחידושי אנשי שם במס' ברכות (לה). מדפי הרי"ף) כתב בשם הראב"ד, דעיקר הידור מצוה דאורייתא הוא. וכתשו' שואל ומשיב (מהד"ג ח"ג סי' לג) תולה זה במחלוקת רש"י ותוס', דלרש"י הוא מה"ת, ולתוס' מדרבנן. וע"ע מה שהארכנו במס' שבת (שם ד"ה התנאה).

כתב בשו"ת מבי"ט (ח"ג סי' מט) דאין להדר על הידור מצוה אם על ידי כן מייקר השער. ובשו"ת צמח צדק מניקלשפורג (סי' כח) כתב, דאם מיקרין שער הדגים יש לתקן שלא לקנות דגים לשבת, ומסתייע ממתני' דכריתות (ח.). מעשה שעמדו קנין בירושלים בדינר זהב, ארשב"ג כו'. והובא במג"א (ריש סי' רמב) עי"ש.

ומצוה לאגדו שנאמר זה א' ואנוהו, התנאה לפניו במצות. עי' ברש"י עה"ת (בשלח טו-ב) שהוא לשון נוה, ד"א לשון נוי, "אספר נוי ושבחו" כו'. וכתב הריטב"א שדין זה הוא מדרבנן, דמה"ת לא מחלקינן בין לכתחילה ודיעבד. וכיון דרבנן הוא אינו מעכב, כמבואר בתוס' לקמן (כט: ד"ה לולב היבש). וכן מבואר גם בתוס' במס' מנחות

15. ספר לקח טוב - כלל ה

התוס' בגיטין ד"ג ע"ב ד"ה וכי כתבו דבדאורייתא אין לחלק בין לכתחלה לדיעבד עכ"ל. והנה יש לי להעיר בזה בעזה"י מכמה דוכתי ואלה המה א) מתוס' ב"מ דנ"ז ע"א ד"ה ומר שכתבו דהא דהקדש שוה מנה שחיללו על ש"פ מחולל היינו רק בדיעבד אבל לכתחלה לכ"ע אסור לפדות מה"ת בפחות משויו

ע"ש. וא"כ מוכח מזה דגם בדאורייתא יש לחלק בין לכתחלה לדיעבד. ואולם לכאורה זה אינו דודאי מצינו הרבה איסורין שאין מערבין מה"ת וככל הני דאמרינן בפ"ק דתמורה דאי עביד מהני והתוס' דגיטין הנ"ל כתבו רק דמה שהצריכה תורה מצד פרט מפרטי הדבר כגון תלוש בגט דאירי בי' התם אזי בענין אחר לא הוי גט כלל וגם בדיעבד לא מהני דהוי כנייר בעלמא אבל מה שאינו מפרטי הדבר בעצמותו רק מטעם איסור כגון אונאת הקדש זה אינו שייך כלל להא דבדאורייתא אין לחלק בין לכתחלה לדיעבד ושייך רק לפלוגתא דאביי ורבא אי כ"מ דא"ר ל"ת אע"מ. אמנם אחרי העיון שפיר קשה דהא לאו דלא תונו ליכא בהקדש וכדיליף בש"ס ב"מ שם מקרא דלאו הנ"ל לא קאי אהקדש והתוס' דשם דקדקו דאסור לאנות ההקדש רק ממה שהצריכה תורה תשעה וכהן בשומת קרקעות הקדש א"כ מוכח דבעינן שומא לכתחלה ושיתן שיווי ההקדש ע"ש וא"כ כיון דמזה הוא דילפינן לי' ראוי לנו לומר שהוא פרט מפרטי דין פדיון הקדש וכמו שהקדש אינו מתחלל על הקרקע וכה"ג ה"ל נימא דדין פרטי ועצמותי הוא דבעינן שיווי ההקדש ובפחות משו' אינו מתחלל וי"ל דכיון דמצינו איסור אונאה בהדיא ע"כ אם גורה התורה בהקדש שיתן שיווי ההקדש הסברא נותנת שהוא רק מטעם איסור אונאה שלא לאנות ההקדש וכדי שלא יהי' כח הדין חמור מהקדש וכל כה"ג דרשינן טעמא דקרא כיון שמצאנו כבר איסור הזה בהדיא:

16. ספר לקח טוב - כלל ה אות ב

בתוס' פסחים די"א ע"א ד"ה קוצרין כתבו וז"ל ואין לתמוה מי איכא מידי דמדאורייתא לכתחלה אסור ובדיעבד שרי דאיכא מילי טובא דבעינן שישנה עליו הכתוב לעכב כגון קדשים עכ"ל ומדכתבו רק כגון קדשים מוכח דבעלמא נמי יש דברים בדאורייתא שיש בהם חילוק בין לכתחלה לדיעבד. ודע דדברי

התוס' פסחים הנ"ל צריכים עיון קצת דמה זה שכתבו כגון קדשים הרי קושיתם שם קאי אקדשים ממש עש"ה והי' להם לתרץ בפשיטות דבקדשים בעינן שינה לעכב ויש לישב ואכ"מ:

17. רשימות שיעורים (רי"ד סולובייצ'יק) מסכת סוכה דף יא עמוד ב

שם. בגמ' - לעולם רבנן היא ומשום שנא' זה קלי ואנוהו התנאה לפניו במצוות. לפי הגאון ר' חיים זצ"ל ישנן שתי הלכות בדין זה קלי ואנוהו התנאה לפניו במצות: (א) הלכה אחת של התנאה בכהת"כ שאינו מעלה או משנה את עצם קיום המצוה אלא זהו קיום מיוחד: (ב) הלכה שניה של נוי שחל בעצם המצוה והמשנה את קיום המצוה עצמה למצוה יותר מהודרת.

הגר"ח זצ"ל מסתייע מהדין שהמל כל זמן שעוסק במילה חוזר בשבת על ציצין שאינן מעכבין את המילה (מס' שבת קל"ג: וברמב"ם פ"ב ממילה הל"ד א) והנה חובת מילת הציצין האלה נלמדת מהקרא של זה קלי ואנוהו (כדאיתא שם). וע"כ שמילת הציצין מהווה קיום במצות המילה עצמה ומפני כך מילתן דוחה את השבת. בדין זה של התנאה לפניו יש חלות בעצם מצות המילה.

מלבד זה יש דין נוי כללי לחזור על ציצין שאינן מעכבין אפי' אם פירש ידו מהמילה, אך אין זה קיום מצות מילה ולכן אינו דוחה שבת. בנוי הכללי הנוהג במצוות בכהת"כ - סוכה נאה, לולב נאה, שופר נאה וכדומה - אין הנוי משנה את עצם קיומן של המצוות. ההבדל בין היושב בסוכה נאה ליושב בסוכה בלי נוי אינו במצות ישיבת סוכה עצמה אלא במצות זה קלי ואנוהו כמצוה מיוחדת לעצמה.

הגר"ח זצ"ל סבר שאגד בלולב לרבנן אינו קיום במצות נוי הכללית אלא שמהווה חלות בעצם קיום מצות נטילת הלולב. הוכחת הגר"ח זצ"ל הוא מהמבואר במרדכי (רפ"ג) שלרבנן מצות אגד בלולב מתקיימת רק באגד הקשור בקשר של קיימא. אילו היה באגד נוי בעלמא בלבד אין טעם וסברא שיהיה הקשר דוקא של קיימא. מאידך אם האגד משנה את נטילת הלולב עצמה ומהווה קיום בעצם מצות הלולב אז מובנת שיטתו שדוקא בקשר של קיימא מקיימים מצות התנאה.

סמך נוסף לדעת הגר"ח זצ"ל מלקמן (מו א) העושה לולב לעצמו מברך ברכת שהחיינו. האוגד את הלולב מברך בשעת שאוגדו גם לפי רבנן הסוברים לולב א"צ אגד, וכן פסק הרמב"ם (פי"א מברכות הל"ט). אם האגד אינו אלא נוי בעלמא בלתי מובן למה תהווה עשייתו זמן הראוי לברך את ברכת שהחיינו. ברם אם האגד מהווה קיום בעצם מצות נטילת הלולב אז זמן עשיית האגד באמת מתאים לאמירת שהחיינו. (עיין גם בענין זה בשעורים לפרק ג' של מסכת סוכה א)

אך הגר"מ זצ"ל העיר על שיטת הגר"ח זצ"ל שאם מצות "זה קלי ואנוהו" בעלמא מהווה מצוה כללית לעצמה ואינה חלק של המצוה שהגברא עושה, מדוע לא מנאה הרמב"ם כמצוה בפני עצמה במנין תרי"ג המצוות, והניח בצ"ע.

18. הערות הגר"ש אלישיב מסכת סוכה דף יא עמוד ב

מתי שייך הידור ואנוהו בטלית נאה לבד מהציצית
רש"י ד"ה ואנוהו וכו' סוכה נאה לולב נאה ציצית נאה. הגמ' בשבת (קל"ג ע"ב) נמי אמרה בכה"ג שנקט רש"י לולב נאה וכו' ציצית נאה, והנה רש"י בב"ק (ט' ע"ב ד"ה בהידור) כתב נמי טלית נאה וכן הרי"ף לקמן פרק לולב הגזול (ט"ז ע"א מדפי הרי"ף) ולכאן זה נגד דברי הגמ' דהתם שלא הזכירה זאת, ונראה לחלק דבזמן הגמ' שהיו רגילים להתכסות בכסות של ד' כנפות מצד מלבוש קבוע א"כ לא שייך לומר טלית נאה דהרי לא הוה לבוש מצד מצוה אלא מצד מלבוש וממילא חייב בציצית, אבל כהיום שמיחדים מלבוש לד' כנפות שיחויב בציצית נמצא דהוה הטלית מיוחדת למצוה, וכבר נפסק בפוסקים (מ"ב סי' כ"א ס"ק י"ד) שאסור להכנס בטלית גדול לבהכ"ס, א"כ שייך הידור בזה דנמצא מהדר המצוה דהרי יחדו לכך, ויש כאן מציאות של הידור מצוה גם בטלית עצמה.

1. לגבי סוף יא: עיין במראה מקומות לדף יב